

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

БАЄВА ВІКТОРІЯ ВАЛЕРІЇВНА

УДК 330.341.1:[338.2:338.43]

**МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА
ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса - 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному політехнічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор
ЗАЄЦЬ Микола Артемович,
Одеський національний політехнічний університет,
професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
ЛАГОДІЄНКО Володимир Вікторович,
Одеська національна академія харчових технологій,
професор кафедри маркетингу, підприємництва і
торгівлі;

доктор економічних наук, доцент
СКУПСЬКИЙ Руслан Миколайович,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, професор кафедри
економічної теорії.

Захист відбудеться "27" листопада 2011 р. о 13:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.04 у Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

Автореферат розісланий "24" жовтня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.С. Кайтанський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні, через посилення міжнародної конкуренції, забезпечити конкурентоспроможність підприємств харчової промисловості можна лише на основі активізації інноваційної діяльності, яка з використанням науково-інноваційних розробок стає каталізатором економічного розвитку господарства країни. Інноваційна діяльність є невід'ємною складовою виробничо-господарської діяльності підприємства харчової промисловості, зорієнтованої на оновлення і вдосконалення його виробничих сил і організаційно-економічних відносин. Вона спрямована на створення і залучення із зовнішнього середовища таких інновацій, які б сприяли підвищенню його конкурентоспроможності, зміцненню ринкових позицій, забезпечували б перспективу розвитку. Необхідність посилення інноваційної діяльності у харчовій промисловості України з метою формування конкурентоспроможного на внутрішньому і зовнішньому ринках продовольчого комплексу не викликає сумніву. У цих умовах для забезпечення перспективи розвитку необхідно покращувати систему управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості.

Проблеми інноваційного розвитку галузей і підприємств, а також використання інструментарію бюджетування у господарській діяльності розглядали у своїх працях відомі вітчизняні та іноземні науковці-дослідники: Аткинсон Е.А., Банкер Р.Д., Еліас Н.С., Каплан Р.С., Янг М.С., Атрілл П., МакЛейні Е., Хоуп Д., Фрейзер Р., Івакіна І., Байдаченко Т.Г., Гамаюнов В.В., Григор Н.М., Заєць М.А., Ковтун С., Крехівський О.В., Мельник Т.В., Ніколаєнко Н.Л., Скупський Р.М., Тарасова А.І., Чернопащенко М.С., Шклярук М.М. та інші. Питанням розвитку харчової промисловості присвятили праці такі вітчизняні вчені, як А.Ф. Гончар, В.Д. Гончаров, Д.Ф. Крисанов, В.В.Лагодієнко, Ю.П.Лебединський, ІД. Слюсар, В.Г. Трегобчук та інші.

Аналіз наукових праць свідчить, що сьогодні основна увага приділяється дослідженню особливостей розвитку інноваційної діяльності загалом, тоді як недостатньо вивченими залишаються питання формування механізмів управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості. Однак, проблема постає не в формуванні загальних теоретичних напрямів управління інноваційною діяльністю, а у пошуку шляхів стимулювання інноваційних процесів на підприємствах харчової промисловості, які здатні сприяти розвитку національної економіки. Актуальність, недостатня теоретична і методична розробленість та практична значимість вищевказаних проблем зумовила вибір теми дисертаційного дослідження, мету і постановку завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у рамках науково-дослідних робіт кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності Одеського національного політехнічного університету “Фінансово-економічний механізм сталого розвитку підприємств харчової промисловості в умовах трансформації до СОТ” (номер державної реєстрації 0110U002936). Внесок автора полягає у

розробці напрямів удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості з урахуванням методичного, інформаційного і організаційного інструментарію.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій з формування механізмів управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості.

Для досягнення поставленої мети були визначені та вирішені наступні завдання:

- дослідити теоретичні аспекти проблеми та розвинути понятійний апарат інноваційного менеджменту з урахуванням особливостей інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості;
- визначити сутність фінансового планування в системі управління інноваційним розвитком харчового підприємства;
- розробити концепцію організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком на підприємствах харчової промисловості з інтегрованою підсистемою фінансового планування;
- обґрунтувати методичний підхід до фінансового планування інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості;
- розробити методичний підхід до визначення критеріїв забезпечення оптимальності інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості;
- запропонувати систему показників рівня конкурентоспроможності продукції на підприємствах харчової промисловості;
- удосконалити методично-інформаційний інструментарій інноваційного фінансового планування;
- обґрунтувати пропозиції з розвитку системи інформаційного забезпечення управління інноваційним розвитком на підприємствах харчової промисловості.

Об`єктом дослідження є процеси інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та науково-практичних аспектів управління інноваційним розвитком на підприємствах харчової промисловості в контексті інноваційного бюджетування.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційної роботи є діалектичний метод пізнання і основні положення теорії інноваційного менеджменту. У процесі дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); монографічний (при дослідженні теоретичних методик бюджетування, управління, забезпечення інноваційного розвитку підприємств); економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, порівняльний (при аналізі стану забезпечення інноваційного розвитку на підприємствах харчової промисловості); групування (з метою: визначення базових понять і категорій); економіко-математичного моделювання (при розробці моделей процесів

управління інноваційним розвитком підприємств); графічний (при побудові графічних інтерпретацій отриманих результатів) тощо.

Інформаційну базу дослідження складають: законодавчо-нормативні акти України, статистичні і аналітичні дані Державного комітету статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, звітні дані підприємств харчової промисловості; публікації вітчизняних і закордонних вчених-економістів з дослідженої проблематики та інші джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретично-методичних засад та розробці практичних рекомендацій з удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості. Основні результати отримані автором у дисертаційному дослідженні, які характеризуються науковою новизною і виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

- розроблено концепцію формування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості, яка передбачає інтеграцію самостійної функціональної підсистеми фінансового забезпечення у систему управління інноваційним розвитком підприємства і дозволяє визначити заходи щодо покращення конкурентоспроможності підприємства;

удосконалено:

- методичний підхід до фінансового забезпечення інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості, який, на відміну від існуючих, базується на принципі блочної побудови методики фінансового планування господарської діяльності відокремлено для рівня підприємств та внутрішньовиробничого рівня;

- методично-інформаційний інструментарій управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості, який доповнено показниками, які дозволять встановити оптимальні інноваційні стратегії підприємства, а також розроблено інструментарій планування показників інноваційної діяльності і розробки рішень, визначено можливі напрямки інноваційних рішень в залежності від результатів бюджетування оптимальної науково-технічної стратегії підприємства;

- методичний підхід до визначення критеріїв забезпечення оптимальності інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості, які дозволяють оцінити ступінь та повноту реалізації генеральної цілі інноваційного розвитку і враховують економічний ефект двох видів: ефект системи управління та ефект керованої системи;

дістали подальшого розвитку:

- понятійний апарат інноваційного менеджменту в частині визначення поняття «інноваційне фінансове планування», як головного елементу у функціонуванні підсистеми бюджетування з урахуванням особливостей інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості;

- визначення сутності підсистеми фінансового планування в системі управління інноваційним розвитком підприємства, що являє собою сукупність

засобів, які базуються на використанні сучасних науково-практичних досягнень і новітніх економіко-математичних методів, які забезпечують отримання бюджетної інформації, потрібної для підготовки і обґрунтування управлінських рішень за проблемами економічного, технічного і соціального характеру;

- інструментарій дослідження рівня конкурентоспроможності продукції підприємств харчової промисловості, що враховує застосування показників які характеризують оптимальність забезпечення інноваційного розвитку підприємства та ґрунтуються на інформації фінансового планування, та визначення планово-економічних показників конкурентоспроможності підприємства і його продукції;

- система інформаційного забезпечення управління інноваційним розвитком на підприємствах харчової промисловості, яка ґрунтується на функціонально-об'єктивному підході до управління і передбачає розширене використання інструментарію фінансового планування;

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати дослідження й основні положення дисертації доведені до рівня проектних системно-функціональних рішень, методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть використовуватися в забезпеченні управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості.

Результати дослідження, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, використовуються у практичній діяльності Одеської обласної державної адміністрації (довідка № 87/05-15-69/6-10 від 13.01.13р.); Департаменту управління агропромислового розвитку Миколаївської ОДА (довідка № 87/05-15-69/6-10 від 13.01.13р.); ПАТ “Баштанський сирзавод” Баштанського району Миколаївської області (довідка № 137 від 02.02.2014 р.); в навчальному процесі Одеського національного політехнічного університету (довідка № 66-11/241 від 27.01.2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею. Представлені в дисертації наукові результати є особистими розробками автора. З наукових праць виконаних у співавторстві у дисертації використано лише ті ідеї та розробки, які належать особисто авторові.

Апробація результатів дисертації. Результати наукового дослідження доповідались на науково-практичних конференціях, серед яких найважливішими були: Міжнародна науково-практична конференція «Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі» (25-26 листопада.2010 р., м. Тернопіль); Всеукраїнська науково-практична конференція «Наукові дослідження – 2010» (17 грудня 2010 р., м. Миколаїв); Всеукраїнська науково-практична конференція «Україна наукова – 2011» (17 січня 2011 р., м. Миколаїв); Всеукраїнська науково-практична конференція «Перспективні наукові досягнення – 2011» (17 лютого 2011 р., м. Миколаїв); Всеукраїнська науково-практична конференція «Наука і життя – 2011» (17 березня 2011 р., м. Миколаїв), II Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціально-економічні орієнтири розвитку регіонів» (м. Миколаїв, 30 березня 2012 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні

проблеми економічного і соціального розвитку регіону» (м. Донецьк, 16 грудня 2012 р.); VII Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток наукових досліджень» (м. Полтава, 28-30 листопада 2013 р.); а також на науково-методичних семінарах Одеського національного політехнічного університету протягом 2009-2014 рр.

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано – 6 статей у збірниках наукових праць (загальним обсягом 2,97 д.а.), 5 наукових праць в матеріалах конференцій (загальним обсягом 0,48 д. а.). Загальний обсяг опублікованих наукових праць – 3,51 д. а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 210 сторінок, з них 170 сторінок основного тексту. Робота містить 10 рисунків, 11 таблиць, додатки на 4 сторінках, список використаних джерел складається із 310 джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Теоретико-методичні засади формування механізмів управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості» досліджено теоретичні основи управління інноваційним розвитком підприємств; обґрунтовано умови та чинники формування системи управління інноваційним розвитком на підприємствах харчової промисловості; визначено методичні основи оцінки стану та стратегічних перспектив інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості.

Інноваційна система являє собою комплекс правових норм, організаційних структур, стимулів і зразків поведінки економічних суб'єктів, що забезпечують відновлення виробництва, як головний фактор їх конкурентоспроможності, й ефективне використання інноваційних розробок. Її суб'єктами виступає держава, державні, приватні і некомерційні недержавні науково-технічні організації без поділу на академічну, вузівську, галузеву і заводську науку при особливій ролі інтегрованих бізнес-груп, малого інноваційного бізнесу і різноманітних форм приватно-державного партнерства і міжфірмових альянсів, що змінюють зміст і методи конкуренції

В результаті дослідження запропоновано структуру національно-регіональної інноваційної системи. Дослідження показали, що інноваційну систему можна визначити як комплекс правових норм, організаційних структур, стимулів і зразків поведінки економічних суб'єктів, що забезпечують відновлення виробництва, як головний фактор їх конкурентоспроможності, й ефективне використання інноваційних розробок. Структура національно-регіональної інноваційної системи представлена на рис. 1.

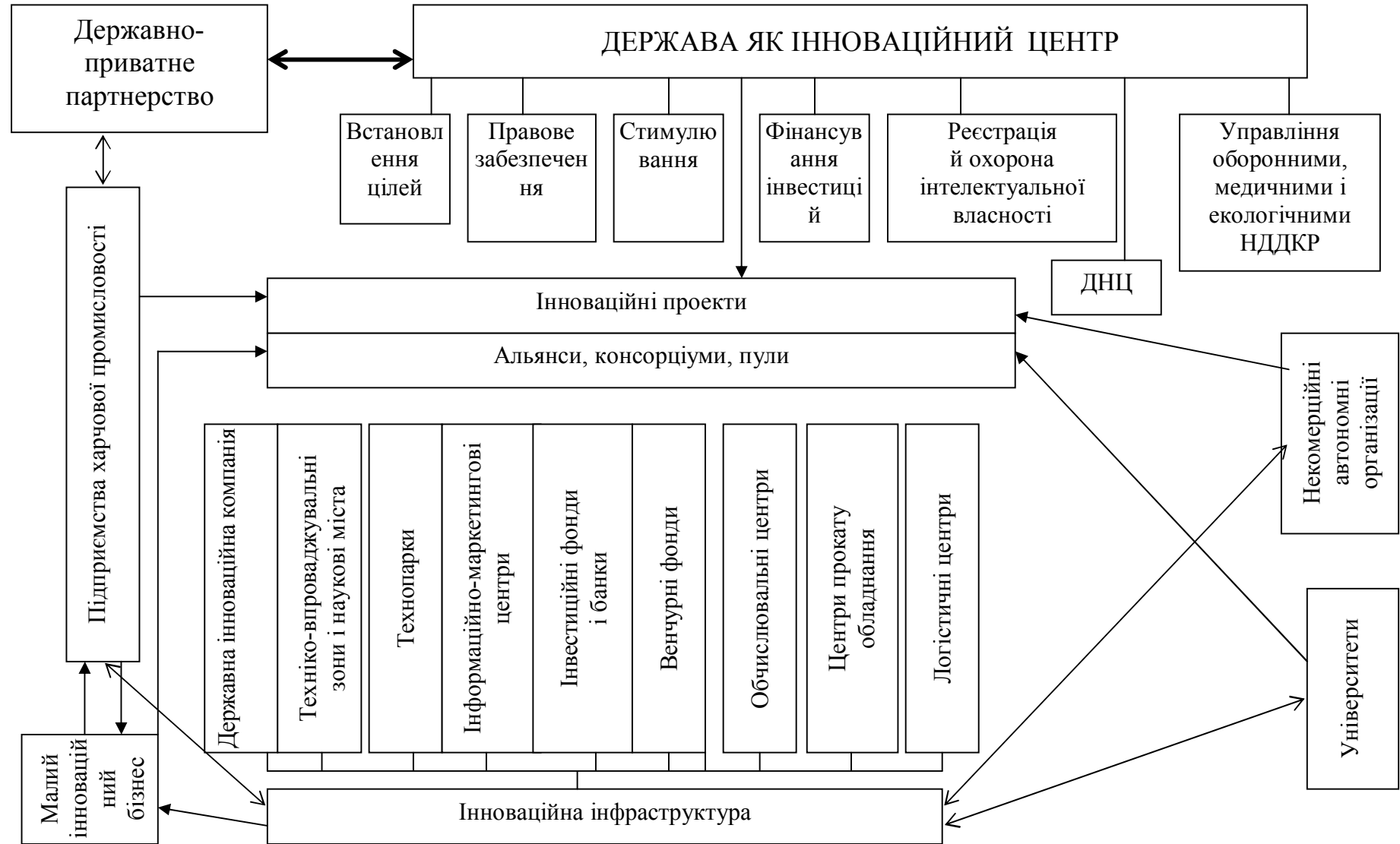

Рис. 1. Структура інноваційної системи підприємств харчової промисловості

Ціль створення інноваційної системи – збільшення інноваційного попиту з боку приватних і державних підприємств як основи для орієнтації науки на комерціалізацію розробок і розвиток взаємовигідної кооперації між науково-освітніми, виробничими й інфраструктурними організаціями.

Інноваційна діяльність, особливо у харчовій промисловості, є одним із істотних елементів відновлення економіки. Вона потребує використання комплексу науково-технічних та промислових факторів, які встановлюють ринкове середовище, яке треба розглядати з погляду їх впливу на економіку країни. Впровадження інновацій тільки тоді має успіх, коли ефект для економіки та суспільства перевищує наявні затрати, інновація використовується протягом значного періоду часу.

Сучасна модель інноваційного процесу має, на наш погляд, три принципових особливості. По-перше, вона має чітко виражену ринкову орієнтацію, починається не з НДР, а з науково-технічного маркетингу, виявлення існуючих у потенційних споживачів проблем, що можуть бути вирішені за рахунок нововведень, визначення оптимальних параметрів і граничної ціни цих нововведень. По-друге, модель враховує механізм зворотних зв'язків і взаємозалежностей, міжфірмових зв'язків, оперативно приймаючи в розрахунок умови експлуатації нововведення у споживача, поява конкуруючих продуктів і технологій. По-третє, поряд із традиційними фундаментальними НДР (basis research), спрямованими на збільшення наукового знання, виділяються піонерні (пошукові) НДР як перший етап конкретних інноваційних проєктів.

Формування системи управління інноваційним розвитком займає провідну роль при формуванні інноваційної стратегії підприємств харчової промисловості, оскільки інноваційна діяльність підприємства починається задовго до того, як підприємство починає випускати свою продукцію, і продовжується ще тривалий час після того, як ця продукція була реалізована.

Адекватна вимогам ринку підсистема фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств по-перше, буде надавати відповідну інформацію для вирішення основних управлінських завдань інноваційного розвитку та допоможе виявити, які товари, збутові території, розподільчі канали, розміри замовлень, підрозділи, відділи та служби перш за все вимагають до себе пильної уваги, а по-друге, приведе до виникнення реального економічного ефекту від її впровадження, виходячи з того, що корисність від використання інформації буде більшою за витрати на її отримання.

Дослідження методичних основ оцінки стану та стратегічних перспектив інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості показало, що генеральним показником оптимальності забезпечення інноваційного розвитку підприємства виступає максимізація інноваційного прибутку, а проміжними показниками є: максимізація чистого доходу (виручки) від реалізації продукції; мінімізація виробничої собівартості реалізованої продукції та витрат на інновації. В свою чергу, загальним критерієм оптимальності забезпечення інноваційного розвитку підприємства є максимальна рентабельність продаж.

У другому розділі «Сучасний стан забезпечення інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості» досліджено системно-функціональні засади розвитку інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості; здійснено аналіз стану та перспектив інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості; досліджено джерела фінансування інноваційної діяльності.

За останні роки кількість підприємств харчової промисловості, що впроваджували інновації збільшувалася протягом 2005-2012 рр., проте означена тенденція періодично погіршувалася в 2006, 2008 та 2012 рр. Наведені дані свідчать про те, що підприємства галузі мають зацікавленість у підвищенні свого інноваційного рівня (табл. 1).

Таблиця 1

Показники інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості

Показники	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість інноваційно-активних підприємств, од. / % до загальної кількості підприємств галузі	<u>267</u> 9,9	<u>243</u> 9,4	<u>343</u> 13,2	<u>309</u> 12,0	<u>336</u> 13,0	<u>352</u> 14,3	<u>384</u> 16,1	<u>348</u> 15,1
Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од. / % до загальної кількості підприємств галузі	<u>156</u> 5,8	<u>219</u> 8,4	<u>290</u> 11,2	<u>261</u> 10,2	<u>284</u> 10,9	<u>296</u> 12,0	<u>313</u> 13,1	<u>315</u> 13,3
Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію, од. / % до загальної кількості підприємств галузі	<u>227</u> 8,4	<u>198</u> 7,6	<u>247</u> 9,5	<u>226</u> 8,8	<u>245</u> 9,4	<u>239</u> 9,7	<u>268</u> 11,2	<u>260</u> 10,9
Обсяги реалізованої інноваційної продукції, млн. грн. / % до загального обсягу реалізованої продукції галузі	<u>3574,0</u> 5,9	<u>3755,0</u> 5,5	<u>4515,9</u> 5,3	<u>4536,3</u> 4,1	<u>4912,4</u> 4,0	<u>4660,9</u> 3,2	<u>5485,3</u> 3,3	<u>5807,2</u> 2,5
Обсяги реалізованої за межі України інноваційної продукції, млн. грн. / % до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції галузі	<u>642,2</u> 18,0	<u>481,2</u> 12,8	<u>471,6</u> 10,4	<u>811,5</u> 17,9	<u>880,6</u> 17,9	<u>1143,1</u> 24,5	<u>1475,6</u> 26,9	<u>1595,1</u> 28,1

Незважаючи на загалом позитивну динаміку, показники інноваційної активності у харчовій галузі України значно поступаються аналогічним показникам європейських країн. Серед країн ЄС мінімальні показники

інноваційної активності підприємств харчової промисловості мають Португалія (26 %) та Греція (29 %). Країни-лідери інноваційної активності у цій галузі мають набагато вищі показники: Нідерланди – 62 %, Австрія – 67 %, Німеччина – 69 %, Данія – 71 %, Ірландія – 74 %.

Дослідженням встановлено, що у харчовій промисловості у 2012 р. із загальної кількості підприємств, що застосували інновації 48 % впроваджували нові технологічні процеси і 52 % підприємств освоювали виробництво інноваційних видів продукції.

Одним із основних показників, що характеризують інноваційну діяльність є обсяг реалізованої інноваційної продукції. Із загального обсягу реалізованої продукції тільки 2,5 % у 2012 р. відносилась до інноваційної (у 2011 р. - 3,3 %, 2005 р. - 5,9 %), тобто обсяги реалізованої інноваційної продукції зменшуються. Слід зазначити, що в країнах ЄС цей показник сягає 60 %, в Японії - 67 %, у США - 78 %.

Повільна інноваційно-технологічна модернізація підприємств харчової промисловості України пов'язана з неефективною структурою фінансування інноваційної діяльності у галузі, у якій переважна частка припадає на власні кошти підприємств (92,9 % у 2012 р.), рис.2.

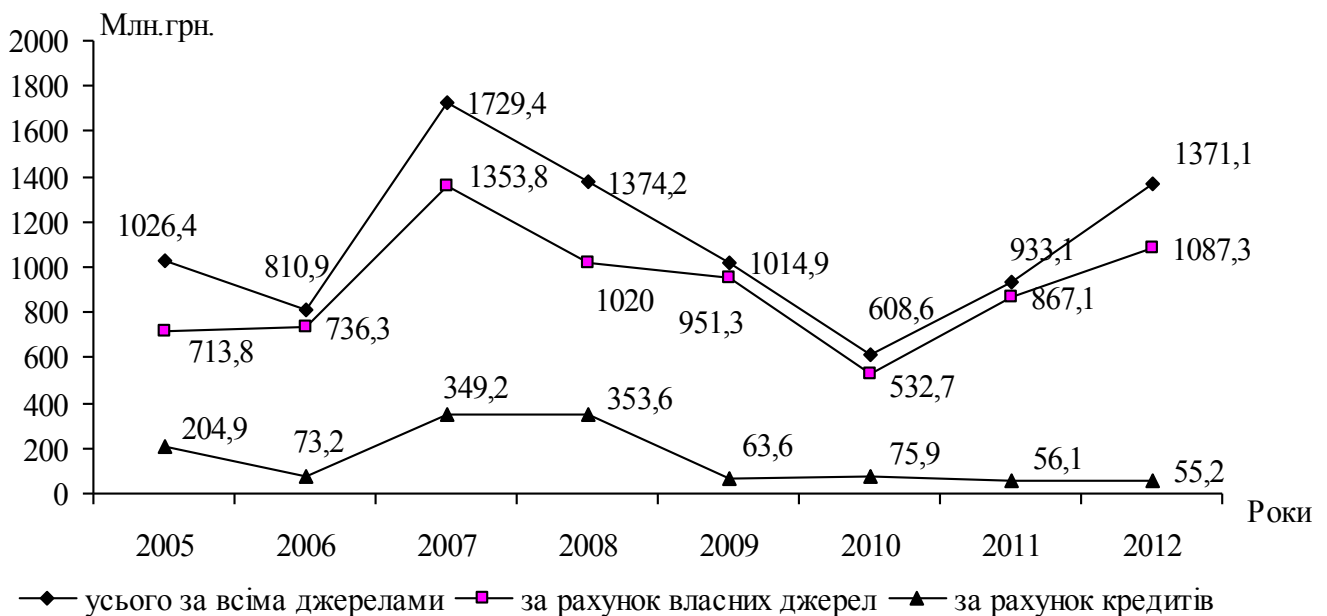

Рис.2. Фінансування інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості, млн грн.

Іншим важливим джерелом фінансування інноваційної діяльності були кредитні кошти, проте їхня частка у структурі фінансування інноваційної діяльності у харчовій промисловості протягом 2005-2012 рр. скоротилася з 20,0 % у 2005 р. до 6,0 % у 2012 р. Незначними протягом досліджуваного періоду були частки коштів вітчизняних та іноземних інвесторів у структурі фінансування інноваційної діяльності – якщо у 2005 р. вони становили 0,8 % та 9,5 % відповідно, то, починаючи з 2006 р., практично звелися до нуля.

Бюджетне фінансування інноваційної діяльності протягом усього періоду практично не здійснювалося. Це не відповідає світовій практиці, згідно з якою у

розвинутих країнах основним джерелом фінансування інноваційної діяльності є бюджетні кошти – держава фінансує до половини науково-технологічних витрат та від половини до двох третин витрат на фундаментальні дослідження.

Частка підприємств харчової промисловості у загальному обсязі фінансування інновацій промисловими підприємствами України, на жаль, скорочується і знизилася з 25,6 % у 2004 році до 11,5 % у 2012 році.

Встановлено, що до основних чинників які негативно впливають на інноваційний розвиток харчової промисловості та його управління, слід віднести:

- низький рівень бюджетного фінансування науково-дослідних робіт, що передують інноваціям;
- відсутність механізмів надання пільг промисловим підприємствам, що впроваджують інновації;
- відсутність галузевої програми державної інноваційної політики, економічних механізмів, спрямованих на забезпечення переходу на інноваційну модель розвитку;
- відсутність галузевого інноваційного фонду для фінансування науково-дослідних робіт;
- наявність податку на чистий прибуток державних підприємств.

У *третьому розділі «Формування механізмів управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості»* розроблено рекомендації щодо ефективного розвитку підприємств харчової промисловості на основі запровадження концепції інноваційного розвитку; розроблено науково-практичні засади використання інструментарію фінансового планування для забезпечення управління інноваційною діяльністю; обґрунтовано рекомендації щодо розробки оптимальної інноваційної стратегії підприємств харчової промисловості на основі інноваційного фінансового планування.

Дослідженням встановлено, що підвищення ефективності функціонування харчової промисловості потребує впровадження новітніх технологій, які відповідають останнім світовим досягненням; використання безвідходних та ресурсозберігаючих технологій, застосування сучасного виробничо-технологічного обладнання, оновлення матеріально-технічної бази підприємств.

Підвищенню інноваційної активності підприємств галузі сприятиме застосування пільг для всього циклу інноваційного процесу - від фундаментальних досліджень до впровадження у виробництво; надання фінансової підтримки підприємствам, які реалізують інноваційні проекти; поглиблення зв'язків підприємств харчової промисловості з науковими установами для проведення спільних наукових досліджень щодо розвитку галузі; організація перепідготовки кадрів на всіх рівнях інноваційного процесу.

Найбільш перспективні напрями інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості України мають визначатися з урахуванням світових тенденцій розвитку галузі, внутрішнього та зовнішнього попиту на окремі види інноваційної продукції. Аналіз світового ринку інновацій у харчовій промисловості свідчить про те, що ключовими напрямами інноваційного

розвитку є виробництво продукції високої якості та безпеки, розвиток виробництва органічної продукції поглибленої переробки з екологічно чистої сільськогосподарської сировини, а також виробництво біопалива з продуктів та відходів харчової промисловості.

Посилення вимог до якості та безпеки продуктів харчування є міжнародною тенденцією, яка спричинена зростанням захворювань, пов'язаних з нездоровим способом життя та неякісним харчуванням, вживанням їжі, що містить небезпечні для здоров'я хімічні речовини, антибіотики, консерванти, генно-модифіковані організми тощо. Тому ключовим завданням інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості на сьогодні є впровадження нових технологій виробництва та зберігання, які дозволяють створювати якісну та безпечну продукцію.

Розвинені країни світу запроваджують нові стандарти якості та безпеки продукції, дотримання яких є обов'язковою умовою виходу продукції на міжнародний ринок та забезпечення її конкурентоспроможності. В Україні спостерігається повільне впровадження міжнародних стандартів та систем якості продуктів харчування, що призводить до поширення у торговельних мережах небезпечної для здоров'я людини неякісної харчової продукції через застосування виробниками самостійно розроблених Технічних умов замість стандартів якості.

Для структурної перебудови харчової промисловості доцільним є формування міжгалузевих фондів науково-технічного розвитку і модернізації сільськогосподарського виробництва і переробних харчових підприємств, відрахування до них визначених відсотків з обороту переробних підприємств, комерційних та інших структур. Удосконалений механізм інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості зображено на рис. 3.

Рис. 3. Механізм інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості

Підсистема фінансового планування в системі управління підприємствами харчової галузі являє собою сукупність засобів, які базуються на використанні сучасних науково-практичних досягнень і новітніх економіко-математичних методів, які забезпечують отримання фінансово-економічної інформації, потрібної для підготовки і обґрунтування управлінських рішень за проблемами економічного, технічного і соціального характеру.

Необхідність створення в системі управління інноваційною діяльністю підсистеми фінансового планування впливає із великого обсягу, складності і трудомісткості бюджетних розрахунків, визначається підсиленням впливу отриманої інформації на управління в результаті підвищення зведеності і оперативності планування, продиктовано усією попередньою практикою розвитку системи управління підприємством, яка виявила неефективність децентралізації функції фінансового планування.

Встановлено, що механізм управління інноваційною діяльністю підприємств харчової промисловості - це сукупність елементів планового, організаційного, мотиваційного, контролюючого та регулюючого впливу на сфери інноваційної діяльності підприємства харчової промисловості. Структурну схему механізму управління інноваційною діяльністю підприємства подано на рис. 4.

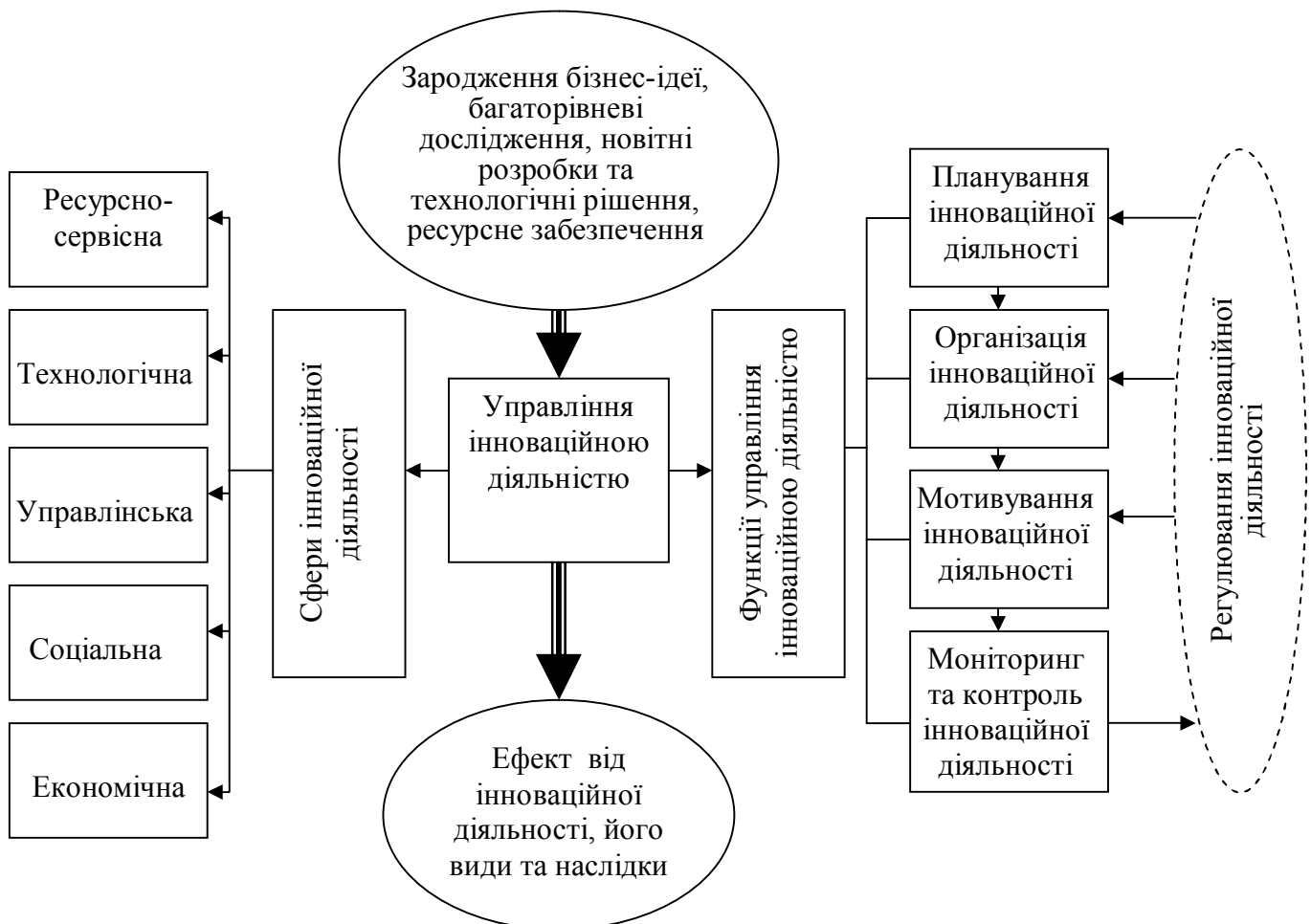

Рис. 4. Структурна схема механізму управління інноваційною діяльністю підприємства

Для функціонування механізму управління інноваційною діяльністю насамперед необхідно забезпечити достатність вхідних компонентів: згенерованих інноваційних ідей, що знаходять своє втілення через фундаментальні і прикладні дослідження в наукових розробках; ресурсів для здійснення інноваційної діяльності (кадрових, матеріальних, фінансових, інформаційних). Указаний механізм повинен базуватися на застосуванні функцій управління інноваційною діяльністю, а саме на її плануванні, організації, мотивуванні, контролюванні та регулюванні.

Для вдосконалення управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості з боку держави необхідно спрямовувати її зовнішню політику на максимальне використання можливостей інтеграції з міжнародними економічними об'єднаннями та впровадити роботу з адаптації іноземного досвіду сприяння інноваційної діяльності. Також Україна має хороший кадровий потенціал, який не поступається потенціалу багатьох зарубіжних країн. Для реалізації цього потенціалу відповідно до цілей суспільно-економічного розвитку має створюватися національна інноваційна система, яка поєднуватиме фундаментальну, прикладну науки, технологічну сферу, виробництво та управління науково-інноваційними процесами, та цього не достатньо, адже вони не займаються інноваційними розробками для харчової промисловості.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення важливого наукового і практичного завдання формування механізмів управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості. За результатами дослідження зроблено наступні висновки:

1. Формування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості передбачає інтеграцію самостійної функціональної підсистеми фінансового забезпечення у систему управління інноваційним розвитком підприємства і дозволяє визначити заходи щодо покращення конкурентоспроможності підприємства.

2. Економічна сутність інноваційного процесу на підприємствах харчової промисловості представляє собою систему заходів в частині проведення комплексу наукових досліджень і розробок, створенню інновацій, їх освоєнню з метою максимізації доходів і забезпечення конкурентоспроможних параметрів виробництва продукції на основі росту продуктивності праці, зниження питомих витрат, підвищення якості продукції як умов розширеного відтворення підприємств галузі. Інноваційна привабливість підприємств харчової промисловості передбачає сукупність технологічних, соціальних, екологічних, фінансово-економічних параметрів функціонування галузі, що визначають платоспроможну потребу в інноваціях.

3. Удосконалена система інформаційного забезпечення управління інноваційним розвитком на підприємствах харчової промисловості ґрунтується на функціонально-об'єктивному підході до управління і передбачає розширене використання інструментарію фінансового планування.

4. Методичний підхід до фінансового забезпечення інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості повинен базуватися на принципі блочної побудови методики фінансового планування господарської діяльності відокремлено для рівня підприємств та внутрішньовиробничого рівня.

5. Методичний підхід до визначення критеріїв забезпечення оптимальності інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості дозволяє оцінити ступінь та повноту реалізації генеральної цілі інноваційного розвитку і враховують економічний ефект двох видів: ефект системи управління та ефект керованої системи.

6. Система дослідження рівня конкурентоспроможності продукції підприємств харчової промисловості повинна враховувати показники, які характеризують оптимальність забезпечення інноваційного розвитку підприємства та ґрунтуються на інформації фінансового планування, враховує визначення планово-економічних показників конкурентоспроможності підприємства і його продукції.

7. При проектуванні підсистеми управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості потрібно поряд з узагальнюючим критерієм використовувати ще і узгоджені з ним часткові критерії, які б задовольняли одночасно декілька цілей підсистеми. В якості таких часткових критеріїв можуть бути прийняті: максимізація відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції підприємства до його активів; мінімізація частки виробничої собівартості реалізованої продукції підприємства в його чистому доході (виручці) від реалізації продукції; мінімізація частки кредитних витрат на інновації підприємства в його чистому доході (виручці) від реалізації продукції.

8. Фінансове планування в системі управління інноваційним розвитком підприємства являє собою сукупність засобів, які базуються на використанні сучасних науково-практичних досягнень і новітніх економіко-математичних методів, які забезпечують отримання бюджетної інформації, потрібної для підготовки і обґрунтування управлінських рішень за проблемами економічного, технічного і соціального характеру.

9. В рамках формування методично-інформаційного інструментарію бюджетування визначено основні інноваційні показники, які дозволять встановити оптимальні інноваційні стратегії переробного підприємства: інноваційний прибуток; чистий дохід (виручка) від реалізації продукції; виробнича собівартість реалізованої продукції; витрати на інновації. Для встановлення та розрахунку цих як абсолютних так і відносних інноваційних показників, що надають можливість визначити оптимальність забезпечення інноваційної стратегії, потрібно використовувати дані усіх функцій управління

підприємства (планування, облік, аналіз, регулювання). Розроблено інструментарій планування показників інноваційної діяльності і розробки рішень, формування оптимальної науково-технічної стратегії підприємства.

10. Механізм управління інноваційною діяльністю підприємств харчової промисловості представляє сукупність елементів планового, організаційного, мотиваційного, контролюючого та регулюючого впливу на сфери інноваційної діяльності підприємства харчової промисловості. Для його функціонування насамперед необхідно забезпечити достатність вхідних компонентів: згенерованих інноваційних ідей, що знаходять своє втілення через фундаментальні і прикладні дослідження в наукових розробках; ресурсів для здійснення інноваційної діяльності (кадрових, матеріальних, фінансових, інформаційних). Указаний механізм повинен базуватися на застосуванні функцій управління інноваційною діяльністю, а саме на її плануванні, організації, мотивуванні, контролюванні та регулюванні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Баєва В.В. Стан та проблеми розвитку інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості / В.В. Баєва // Бізнес-навігатор. – 2011. – № 2(23). – С.140-145.
2. Баєва В.В. Тенденції інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості / В.В. Баєва // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 201. – С.120-126.
3. Баєва В.В. Концептуальний менеджмент як перспективний напрям вдосконалення управління ефективним розвитком підприємств / В.В.Баєва, В.С. Трушкін//– Науковий вісник ОНЕУ, Одеса. – 2013. – № 114. – С.135-140.
4. Баєва В.В. Розробка оптимальної інноваційної стратегії на підприємствах харчової промисловості на основі інноваційного бюджетування / В.В. Баєва // Бізнес-навігатор. – 2013. – № 2(27). – С.189-194.
5. Баєва В.В. Удосконалення управління інноваційною діяльністю підприємств харчової промисловості в Україні / В.В. Баєва // Ефективна економіка [Електронне видання]. – 2014. – № 2.
6. Баєва В.В. Проблеми інноваційного розвитку України в контексті євроінтеграції / В.В. Баєва // Вісник інституту економіки, фінансів і статистики. Республіка Молдова. – Кишиневу, 2014. – № 51. – С. 71-76.

Матеріали конференцій та публікації у інших виданнях:

7. Баєва В.В. Наукові концепції і практика реалізації стратегій інноваційного розвитку України та її регіонів / В.В. Баєва // Збірник матеріалів 9 Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених. – Донецьк: ТОВ “ДЕГГ”. – Ч.2, 2008. - с.323.

8. Баєва В.В. Інноваційний розвиток як основа конкурентних переваг транснаціональних корпорацій / В.В. Баєва // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції; 17-18 травня 2009 р. – Одеса: ТОВ “СВІТ”. – Ч.1, 2007.- с.117.

9. Баєва В.В. Напрямки розвитку інноваційного процесу в сучасних умовах: Економіка та управління підприємствами харчової галузі: проблеми теорії та практики / В.В. Баєва // Тези доповідей 8 Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні інформаційні технології в економіці та управлінні підприємствами, програмами та проектами”: Харьков “ХАИ”, 2010. – с.231-233.

10. Баєва В.В. Агентства содействия инвестициям как составляющая процесса рыночных преобразований в регионе // Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / В.В. Баєва // «Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів» : Донецьк, 2011. – с. 234-238.

11. Баєва В.В. Аналіз ефективності фінансових інвестицій / В.В.Баєва, В.С. Задорожнюк // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Економіка: реалії часу і перспективи”. Том 3. – Одеса, ОНПУ, 2014. – с. 33-35.

АНОТАЦІЯ

Баєва В.В. Механізми управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2014.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретично-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю на підприємствах харчової промисловості. У роботі досліджено теоретичні аспекти та понятійний апарат інноваційного менеджменту з урахуванням особливостей інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості; розроблено концепцію організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком на підприємствах харчової промисловості з інтегрованою підсистемою фінансового планування; удосконалено систему інформаційного забезпечення інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості; обґрунтовано методичний підхід до фінансового планування інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості; розроблено методичний підхід до визначення критеріїв забезпечення оптимальності інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості; визначено систему показників дослідження рівня конкурентоспроможності продукції на підприємствах харчової промисловості; розвинуто методично-інформаційний інструментарій інноваційного фінансового планування; визначено сутність фінансового планування в системі управління інноваційним розвитком підприємства.

Ключові слова: інноваційна діяльність, фінансове планування, підприємства харчової промисловості, механізми.

АННОТАЦИЯ

Баева В.В. Механизмы управления инновационной деятельностью на предприятиях пищевой промышленности. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (за видами экономической деятельности). – Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2014.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических и методических основ и разработке практических рекомендаций относительно усовершенствования механизмов управления инновационной деятельностью на предприятиях пищевой промышленности. В работе исследованы теоретические аспекты и понятийный аппарат инновационного менеджмента с учетом особенностей инновационной деятельности на предприятиях пищевой промышленности; разработана концепция организационно-экономического механизма управления инновационным развитием на предприятиях пищевой промышленности с интегрированной подсистемой финансового планирования; усовершенствована система информационного обеспечения инновационной деятельности на предприятиях пищевой промышленности; обгрунтовано методический подход к финансовому планированию инновационной деятельности на предприятиях пищевой промышленности; разработан методический подход к определению критериев обеспечения оптимума инновационной деятельности на предприятиях пищевой промышленности; определена система показателей исследования уровня конкурентоспособности продукции на предприятиях пищевой промышленности; развитой методически-информационный инструментарий инновационного финансового планирования; определена сущность финансового планирования в системе управления инновационным развитием предприятия.

Разработана концепция формирования организационно-экономического механизма управления инновационной деятельностью на предприятиях пищевой промышленности предусматривает интеграцию самостоятельной функциональной подсистемы финансового обеспечения в систему управления инновационным развитием предприятия и позволяет определить мероприятия по улучшению конкурентоспособности предприятия.

Усовершенствована система информационного обеспечения управления инновационным развитием на предприятиях пищевой промышленности, которая основана на функционально-объективном подходе к управлению и предусматривает расширенное использование инструментария финансового планирования.

Обоснован методический подход к финансовому обеспечению инновационной деятельности на предприятиях пищевой промышленности, который в отличие от существующих базируется на принципе блочного

построения методики финансового планирования хозяйственной деятельности отдельно для уровня предприятий и внутрипроизводственного уровня. Усовершенствован методический подход к определению критериев обеспечения оптимума инновационной деятельности на предприятиях пищевой промышленности, которые позволяют оценить степень и полноту реализации генеральной цели инновационного развития и учитывают экономический эффект двух видов: эффект системы управления и эффект управляемой системы.

Предложена система исследования уровня конкурентоспособности продукции предприятий пищевой промышленности, что учитывает применение показателей которые характеризуют оптимум обеспечения инновационного развития предприятия и основана на информации финансового планирования, и определения планово-экономических показателей конкурентоспособности предприятия и его продукции.

Развит методически-информационный инструментарий управления инновационной деятельностью на предприятиях пищевой промышленности, который дополнен показателями и позволяют установить оптимальные инновационные стратегии предприятия. Разработан инструментарий планирования показателей инновационной деятельности и разработки решений, определено возможные направления инновационных решений в зависимости от результатов бюджетирования оптимальной научно-технической стратегии предприятия.

Определена сущность подсистемы финансового планирования в системе управления инновационным развитием предприятия, что представляет собой совокупность средств, которые базируются на использовании современных научно-практических достижений и новейших экономико-математических методов, которые обеспечивают получение бюджетной информации, нужной для подготовки и обоснования управленческих решений за проблемами экономического, технического и социального характера.

Усовершенствован понятийный аппарат инновационного менеджмента в части определения понятия «инновационное финансовое планирование», как главного элемента в функционировании подсистемы бюджетирования с учетом особенностей инновационной деятельности на предприятиях пищевой промышленности.

Ключевые слова: инновационная деятельность, финансовое планирование, предприятия пищевой промышленности, механизмы.

SUMMARY

Bayeva V.V. Mechanisms of management by innovative activity on the enterprises of food retail industry. - a Manuscript.

Dissertation on competition of scientific degree of candidate of economic sciences on speciality 08.00.04 is economy and management by enterprises (after the types of economic activity). Odessa national academy of food technologies, Odessa, 2014.

Dissertation is devoted to the ground of theoretical and methodical bases and development of practical recommendations in relation to the improvement of mechanisms of management by innovative activity on the enterprises of food retail industry. In work theoretical aspects and concept vehicle of innovative management are explored taking into account the features of innovative activity on the enterprises of food retail industry; conception of organizationally-economic mechanism of management by innovative development on the enterprises of food retail industry with the integrated subsystem of the financial planning is developed; the system of the informative providing of innovative activity on the enterprises of food retail industry is improved; обґрунтовано methodical approach to the financial planning of innovative activity on the enterprises of food retail industry; methodical approach to determination of criteria of providing of optimum of innovative activity on the enterprises of food retail industry is developed; the system of indexes of research of level of competitiveness of products on the enterprises of food retail industry is certain; developed methodically-informative tool of the innovative financial planning; essence of the financial planning in the control system by innovative development of enterprise is certain.

Keywords: innovative activity, financial planning, enterprises of food retail industry, mechanisms.

Підписано до друку 21.10.2014 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Обл.-вид. арк. 0,9.
Ум. друк. арк. 0,9 Тираж 100 прим. Зам. № 1022.
Одеська міська друкарня.
65011, М. Одеса, вул. Рішел'євська, 47.